

מאימתי פרק ראשון תענית

יא

עין משפט נר מצוה

לה א ב מיי פ"ג מהל' מעניות הלכה ח טושיע
א"ח ופ"ח רמ טפ"ח ז"ן ופי'
תקע ספ"ד
ל"ג טושיע ט"ז ס"י מקע
ספ"ד :

תורה אור השלם

1. ברעב פוך מקנות ובמלחמה מדי דרבוי. איוב ה כ
2. וליוסף ילד שני בנים בטרם תבוא שנת הרעב אשר ילדהו ויאמנת בת פוטו פרע בן און.
3. ויהי ששון ושמחה הרג שבר וישחוט זאן אכל בשר ושתות זין אכול ושתו בי מקור נמוהו ונגלה באוניו וצבאות אמן יכפר הנה לבם עד תמותן אמר אויבי אלהים צבאות.

4. ויהי אקחה זין ונסבאה שבר והיה קוה יום מקור גדול יתח מאד.

5. הצדיק אבר ואין איש שם על לב ואנשי חסד נאפסים באין מבין פי מפני הרעה נאפס הצדיק.

6. וידי משה כבדים ויקחו און וישמנו תחתיו וישב עליו וזרז וזרז תמכו בקידי מזה אחר ומזה אחר ויהי ידיו ותבניתו עד בא השמש.

7. פי און מקור תזעק ויכסי מפני יענהו.

8. פי מלאכיו יקחו לך לשמך בכל דרביך.

9. אל תאמרו ברע אל תבטו באלוף משכבת וזיקך שמור פתחי פיך.

10. אתם עדי נאם י ועבדי אשר בקרתי למען תדעו ותאמרו לי ותבניתו פי אני הוא לפני לא נוצר אל ואחרי לא יתהו.

11. הצור תמים פעלו פי כל דרבי ושמעו לי ושמעו לי ואין עול צדיק וישר הוא.

12. ביד כל אדם יחתום לדעת כל אנשי מעשהו.

13. לך לברך חסאיתו ורעו בעיני עשיתי למען תצדק בדרך תבנה בשפתיך.

14. וישעה תבנה אחר לתשאת ואחר לעלה וכפר עליו ומאשר חטא על תקנש וקדש את ראשו ביום ההוא.

15. כל ימי נדר נורו תער לא יעבר על ראשו עד מלאת ימים אשר יזיר לך קדש יתהו גדל פרע שער ראשו.

רבינו חננאל

והמורעים עצמו בשני רעבון ניצל ממיחה משונה שנאמר ברעב פוך ממות. אסור לאדם לשמש ממות בשני רעבון. תנא חסויי בנים משמשין ממותיהן בשני רעבון. חייב אדם לצער עצמו עם הצבור, שבומן שפורש עצמו מן הצבור שני מלאכי השמי המלוין לו מניחין ידיו על ראשו ואומרים פלוני שפירש מן הצבור אל יראה בנחמת ישראל. אלא מיבעי ליה לצעור עם הצבור, שכן מצונו במשה רבינו שפירש עצמו עם הצבור, שנאמר וידי משה כבדים וגו', וכל זה לא בר או כסת לישב בה, אלא רצה להצטער בצער צבורו. ושמה יאמר מי מעיד בו, אבני ביתו שנאמר כי אבן מקור תזעק, ומלאכיה השומרים עליו, שכן מצונו במשה רבינו שפירש עצמו עם הצבור, שנאמר וידי משה כבדים וגו', ומפני מה כתוב בו קדוש יהיה, ששם דמרכי נפשיה (ט) ואלעזר פרע קדוש יהיה. אם כן מה ח"ל מאשר חטא על הנפש, בביר שנטמא הכתוב מדבר, ומפני שנטמא נקרא חוטא.

אסור לאדם לשמש ממות בשני רעבון. ואם תאמר הרי יוכד^א נולדה בין החומות ואחיה העת עת רעב היה וע"כ שימשו מטותיהן בשני רעבון ויש לומר דלכ"ע לא היו אסור אלף למי שרואה לנהוג עצמו בחסידות ויוסף לא שימש אלף בני אדם שימשו:

אמר שמואל כל היושב בתענית נקרא חוטא. וקשיא

לדמריין צ"ל החובל (צ"ח דף ק"א: בס) החובל בעצמו רשאי אכל אחרים שחבלו צו חייבים ומפרש הסם ה' דקאמר החובל בעצמו רשאי אכל שמואל ציושב בתענית אלמא משמע דשמואל קאמר דיושב בתענית לא נקרא חוטא ויש לומר דודאי הו' חוטא כדלמריין הכל מקל וזומר מנייר ומה מיר שלף ליער עלמא אלף מיין וכו' אלף מכל מקום המלוה שהוא עושה התענית גדול יותר מן העצירה ממה שהוא מלער נפשו דלמנה לנדור כדלמריין (סוטה דף ק"ג:). הרואה סוטה צלקולה יזיר עלמא מן היין ומכל מקום יש קשת חטא מרדי דהוה (ט) אמתענה טענת חלוס בשעת דקורעין גור דינו ונפרעין ממנו תענית של שבת ומלאי תקנתיה ליתב תעניתא לתעניתיה (ט):

כאלו

אכול בשר ושתות יין אכול ושתו כי מחר נמות מה כתיב בתריה ונגלה באוני ה' צבאות אם יכפר העון הזה לכם עד תמותו עד כאן מדרת בינונים אבל במדת רשעים מה כתיב ^א אתיו אקחה יין ונסבאה שכר והיה כוה יום מחר מה כתיב בתריה ^ב הצדיק אבר ואין איש שם על לב כי מפני הרעה נאסף הצדיק ^ג אלא יצער אדם עם הצבור שכן מצונו במשה רבינו שציער עצמו עם הצבור שנאמר ^ד וידי משה כבדים ויקחו און וישבו תחתיו וישב עליה וכי לא היה לו למשה כר אחת או כסת אחת לישב עליה אלא כך אמר משה הואיל וישראל שרויין בצער אף אני אהיה עמהם בצער וכל המצער עצמו עם הצבור זוכה ורואה בנחמת צבור ^ה ושמה יאמר אדם מי מעיד בי אבני ביתו של אדם וקורות ביתו של אדם מעידים בו שנאמר ^ו כי אבן מקור תזעק וכפים מעין יעננה דבי רבי שילא אמרי שני מלאכי השרת המלוין לו לאדם הן מעידין עליו שנאמר ^ז כי מלאכיו יצוה לך רבי חידקא אומר ^ח נשמתו של אדם היא מעידה עליו שנאמר ^ט משוכבת חיקך שמור פתחי פיך ויש אומרים אבריו של אדם מעידים בו שנאמר ^י אתם עדי נאם ה' ^{יא} אל אמונה ואין עול אל אמונה כשם שנפרעין מן הרשעים לעולם הבא אפילו על עבירה קלה שעושים כן נפרעין מן הצדיקים בעולם הזה על עבירה קלה שעושים ואין עול כשם שמשלמין שכר לצדיקים לעולם הבא אפילו על מצוה קלה שעושים כן משלמין שכר לרשעים בעולם הזה אפילו על מצוה קלה שעושים צדיק וישר הוא ^{יב} (אמרו בשעת) פמירתו של אדם לבית עולמו כל מעשיו ^{יג} (נפמריין) לפניו ואומרים לו כך וכך עשית במקום פלוני ביום פלוני והוא אומר ^{יד} (הין) ואומרים לו חתום וחתום שנאמר ^{טו} ביד כל אדם יחתום ולא עוד אלא שצמדיק עליו את הדין ואומר להם יפה דנתוני לקיים מה שנאמר ^{טז} למען תצדק בדברך אמר שמואל כל היושב בתענית נקרא חוטא ^{יז} סבר כי האי תנא דתניא ^{יח} ר' אלעזר הקפר ברבי אומר מה תלמוד לומר ^{יט} וכפר עליו מאשר חטא על הנפש וכי באיזה נפש חטא זה אלא שציער עצמו מן היין והלא דברים קל וחומר ומה זה שלא ציער עצמו אלא מן היין נקרא חוטא המצער עצמו מכל דבר ודבר על אחת כמה וכמה ר' אלעזר אומר נקרא קדוש שנאמר ^כ קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו ומה זה שלא ציער עצמו אלא מדבר אחד נקרא קדוש המצער עצמו מכל דבר על אחת כמה וכמה ולשמואל הא איקרי קדוש ההוא אגידול פרע קאי ולר' אלעזר הא נקרא חוטא ההוא דסאיב נפשיה ומי אמר רבי אלעזר הכי והאמר ר' אלעזר לעולם ימור אדם עצמו כאילו

דיסי צארכא. שהולך בספינה. משום מונוי איכא משום מעיינא ליכא: **מאוונה לאוונה**. מקום מלון התגרים מכפר לכפר דמשמכחי מונוי וליכא למיחש למונוי ולמעיינא איכא למיחש: **כל פרסה ופרסה אל ירפא**. קסבר רב פפא הא דלמור רבנן לא ליכול טפי משום מעיינא ויהיה לא מיסתפי ממעיינא דבעל (ט) בנת הוה. עיני אחר כריסין רחבה כדאיתא צבנא מליעה (דף פד.) דקא חשיב אצריה דרב פפא וכלאיש גבורתו ולפיכך יכול לאלול הרבה ואינו מזיק לו: **מיסה משונה**. מת במרז ובבעב וכל מיתה שאינה צדי מלאך המות כדרך כל אדם על מטתו: **צברי שמלער עלמו**. כשישראל צבער: **אסור נשמה מעטו בשני רעבון**. דלרין אלף דם לנשוא צער בעצמו: **חסויי צנים**. חסיירי צנים (ט) דגרסינן בזמנות (דף טט.) לגבי מנורה ומי חסיירי כולי האי". שלף קיימו פריה ורביה: **שני מלאכי שרה** (א) מלוין לו לאדם. אחד מימינו ואחד שמשאלו דכתי' (תהלים טז) כי מלאכיו יצוה לך: **הנה שון ושמה הרג צקר וישחוט זאן אכול בשר ושחוט יין כי מחר נמות ונגלה באוני ה' צבאות אם יכפר העון הזה לכם עד תמותו עד כאן מדרת בינונים אבל במדת רשעים מה כתיב אתיו אקחה יין ונסבאה שכר והיה כוה יום מחר מה כתיב בתריה הצדיק אבר ואין איש שם על לב כי מפני הרעה נאסף הצדיק אלא יצער אדם עם הצבור שכן מצונו במשה רבינו שציער עצמו עם הצבור שנאמר וידי משה כבדים ויקחו און וישבו תחתיו וישב עליה וכי לא היה לו למשה כר אחת או כסת אחת לישב עליה אלא כך אמר משה הואיל וישראל שרויין בצער אף אני אהיה עמהם בצער וכל המצער עצמו עם הצבור זוכה ורואה בנחמת צבור ושמה יאמר אדם מי מעיד בי אבני ביתו של אדם וקורות ביתו של אדם מעידים בו שנאמר כי אבן מקור תזעק וכפים מעין יעננה דבי רבי שילא אמרי שני מלאכי השרת המלוין לו לאדם הן מעידין עליו שנאמר כי מלאכיו יצוה לך רבי חידקא אומר נשמתו של אדם היא מעידה עליו שנאמר משוכבת חיקך שמור פתחי פיך ויש אומרים אבריו של אדם מעידים בו שנאמר אתם עדי נאם ה' אל אמונה ואין עול אל אמונה כשם שנפרעין מן הרשעים לעולם הבא אפילו על עבירה קלה שעושים כן נפרעין מן הצדיקים בעולם הזה על עבירה קלה שעושים ואין עול כשם שמשלמין שכר לצדיקים לעולם הבא אפילו על מצוה קלה שעושים כן משלמין שכר לרשעים בעולם הזה אפילו על מצוה קלה שעושים צדיק וישר הוא (אמרו בשעת) פמירתו של אדם לבית עולמו כל מעשיו (נפמריין) לפניו ואומרים לו כך וכך עשית במקום פלוני ביום פלוני והוא אומר (הין) ואומרים לו חתום וחתום שנאמר ביד כל אדם יחתום ולא עוד אלא שצמדיק עליו את הדין ואומר להם יפה דנתוני לקיים מה שנאמר למען תצדק בדברך אמר שמואל כל היושב בתענית נקרא חוטא סבר כי האי תנא דתניא ר' אלעזר הקפר ברבי אומר מה תלמוד לומר וכפר עליו מאשר חטא על הנפש וכי באיזה נפש חטא זה אלא שציער עצמו מן היין והלא דברים קל וחומר ומה זה שלא ציער עצמו אלא מן היין נקרא חוטא המצער עצמו מכל דבר ודבר על אחת כמה וכמה ר' אלעזר אומר נקרא קדוש שנאמר קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו ומה זה שלא ציער עצמו אלא מדבר אחד נקרא קדוש המצער עצמו מכל דבר על אחת כמה וכמה ולשמואל הא איקרי קדוש ההוא אגידול פרע קאי ולר' אלעזר הא נקרא חוטא ההוא דסאיב נפשיה ומי אמר רבי אלעזר הכי והאמר ר' אלעזר לעולם ימור אדם עצמו כאילו**

תתיב בארבא אי נמי דקאזיל מאוונא לאוונא רב פפא כל פרסה ופרסה אכיל חדא ריפתא קסבר משום מעיינא אמר רב יהודה אמר רב ^א כל המורעים עצמו בשני רעבון ניצל ממיחה משונה שנאמר ^ב ברעב פוך ממות מרעב מיבעי ליה אלא הכי קאמר בשכר שמרעבי עצמו בשני רעבון ניצול ממיחה משונה אמר ריש לקיש = אסור לאדם לשמש ממות בשני רעבון שנאמר ^ג וליוסף ילד שני בנים בטרם תבוא שנת הרעב תנא ^ד חסוכי בנים משמשין ממותיהן בשני רעבון תנו רבנן ^ה בומן שישראל שרויין בצער ופירש אחד מהן באין שני מלאכי השרת שמלוין לו לאדם ומניחין לו ידיהו על ראשו ואומרים פלוני זה שפירש מן הצבור אל יראה בנחמת צבור תניא אידך בומן שהצבור שרוי בצער אל יאמר אדם אלך לביתי ואוכל ואשתו של עריך נפשי ואם עושה כן עליו הכתוב אומר ^ו והנה ששון ושמחה הרגו בך ושחוט צאן

אכול בשר ושתות יין אכול ושתו כי מחר נמות מה כתיב בתריה ונגלה באוני ה' צבאות אם יכפר העון הזה לכם עד תמותו עד כאן מדרת בינונים אבל במדת רשעים מה כתיב ^א אתיו אקחה יין ונסבאה שכר והיה כוה יום מחר מה כתיב בתריה ^ב הצדיק אבר ואין איש שם על לב כי מפני הרעה נאסף הצדיק ^ג אלא יצער אדם עם הצבור שכן מצונו במשה רבינו שציער עצמו עם הצבור שנאמר ^ד וידי משה כבדים ויקחו און וישבו תחתיו וישב עליה וכי לא היה לו למשה כר אחת או כסת אחת לישב עליה אלא כך אמר משה הואיל וישראל שרויין בצער אף אני אהיה עמהם בצער וכל המצער עצמו עם הצבור זוכה ורואה בנחמת צבור ^ה ושמה יאמר אדם מי מעיד בי אבני ביתו של אדם וקורות ביתו של אדם מעידים בו שנאמר ^ו כי אבן מקור תזעק וכפים מעין יעננה דבי רבי שילא אמרי שני מלאכי השרת המלוין לו לאדם הן מעידין עליו שנאמר ^ז כי מלאכיו יצוה לך רבי חידקא אומר ^ח נשמתו של אדם היא מעידה עליו שנאמר ^ט משוכבת חיקך שמור פתחי פיך ויש אומרים אבריו של אדם מעידים בו שנאמר ^י אתם עדי נאם ה' ^{יא} אל אמונה ואין עול אל אמונה כשם שנפרעין מן הרשעים לעולם הבא אפילו על עבירה קלה שעושים כן נפרעין מן הצדיקים בעולם הזה על עבירה קלה שעושים ואין עול כשם שמשלמין שכר לצדיקים לעולם הבא אפילו על מצוה קלה שעושים כן משלמין שכר לרשעים בעולם הזה אפילו על מצוה קלה שעושים צדיק וישר הוא ^{יב} (אמרו בשעת) פמירתו של אדם לבית עולמו כל מעשיו ^{יג} (נפמריין) לפניו ואומרים לו כך וכך עשית במקום פלוני ביום פלוני והוא אומר ^{יד} (הין) ואומרים לו חתום וחתום שנאמר ^{טו} ביד כל אדם יחתום ולא עוד אלא שצמדיק עליו את הדין ואומר להם יפה דנתוני לקיים מה שנאמר למען תצדק בדברך אמר שמואל כל היושב בתענית נקרא חוטא ^{יז} סבר כי האי תנא דתניא ^{יח} ר' אלעזר הקפר ברבי אומר מה תלמוד לומר ^{יט} וכפר עליו מאשר חטא על הנפש וכי באיזה נפש חטא זה אלא שציער עצמו מן היין והלא דברים קל וחומר ומה זה שלא ציער עצמו אלא מן היין נקרא חוטא המצער עצמו מכל דבר ודבר על אחת כמה וכמה ר' אלעזר אומר נקרא קדוש שנאמר ^כ קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו ומה זה שלא ציער עצמו אלא מדבר אחד נקרא קדוש המצער עצמו מכל דבר על אחת כמה וכמה ולשמואל הא איקרי קדוש ההוא אגידול פרע קאי ולר' אלעזר הא נקרא חוטא ההוא דסאיב נפשיה ומי אמר רבי אלעזר הכי והאמר ר' אלעזר לעולם ימור אדם עצמו כאילו

מוסף רש"י

וכפסי. תמיכ ען כמו כפסין צבנא נמרה (ב. חגיגה טו.) אתם עדי. כל מעיני בעיני כל ענות שאומרת בפניו (טו.) וכפר עליו. צמיר מתי, מאשר חטא על הנפש. שמתע טמא נכנס אל (ב"ב א.) המצער עצמו מכל דבר ודבר. המסקנ עלמו תענית (טו.)

רבינו גרשום

דיתב בארבא. ליכא משום מעיינא, ואיחא משום מונוי. דאזיל מאונא לאונא. דשכחי מונוי, משום מונוי פלא. משום מעיינא איכא. רב פפא. הו' אכיל סני. חסוכי בנים. ולא כולי עלמא. זו מדה בינונית. שהרי מזכירין יום המיתה, כדכתיב כי מחר נמות. ההוא דמרכי נפשיה. כלומר, שנויר שמצער עצמו מן הטומאה קרוי קדוש, ולא לישב בתענית. והוא, אשר חטא על הנפש, דמסאב נפשיה על המת. אותו שנאמר כי מלאכיו יצוה לך וגו'. כתיב אל אמונה ואין עול. כשם שנפרעין לעולם הבא מן הרשעים אפילו בעבירה קלה, וכן נפרעין מן הצדיקים בעולם הזה, וכשם שמשלמין שכר טוב בעולם הבא אפילו על מצוה קלה שעושים כן נפרעין מן הצדיקים בעולם הזה, וכן משלמין שכר טוב לרשעים בעולם הזה אפילו על מצוה קלה שעושים כן משלמין שכר טוב לרשעים בעולם הזה אפילו על מצוה קלה שעושים צדיק וישר הוא. אלא שצמדיק עליו את הדין ואומר להם יפה דנתוני לקיים מה שנאמר למען תצדק בדברך אמר שמואל כל היושב בתענית נקרא חוטא סבר כי האי תנא דתניא ר' אלעזר הקפר ברבי אומר מה תלמוד לומר וכפר עליו מאשר חטא על הנפש וכי באיזה נפש חטא זה אלא שציער עצמו מן היין והלא דברים קל וחומר ומה זה שלא ציער עצמו אלא מן היין נקרא חוטא המצער עצמו מכל דבר ודבר על אחת כמה וכמה ר' אלעזר אומר נקרא קדוש שנאמר קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו ומה זה שלא ציער עצמו אלא מדבר אחד נקרא קדוש המצער עצמו מכל דבר על אחת כמה וכמה ולשמואל הא איקרי קדוש ההוא אגידול פרע קאי ולר' אלעזר הא נקרא חוטא ההוא דסאיב נפשיה ומי אמר רבי אלעזר הכי והאמר ר' אלעזר לעולם ימור אדם עצמו כאילו

(ה) נראה מזה דרבינו סני נ"י אהתי כולן הוא דמדי נפשיה ויהי גי רעבי נגוס כלן.